

Masterclass woordgrappen met Evert Kwok

Het is nog niet zo makkelijk om een goede woordgrap te maken. Waar moet die aan voldoen? Evert Kwok – ongekroonde koning van dit genre – doet een boekje open.

🔗👤 **Tjarko Evenboer en Eelke de Blouw** (Evert Kwok)

De woordgrap is een beetje het ondergeschoven kindje van de humor. Menig cabaretier verontschuldigt zich na er een gemaakt te hebben. Heel onterecht natuurlijk. Want hoe besmuikt er soms ook over de woordgrap gedaan wordt, er wordt steevast het hardst om gelachen.

Eerst eens: wat is een woordgrap eigenlijk? Het is iets anders dan een woordspeling. Volgens onze Kwokfilosofie ontstaat een woordgrap pas als een woordspeling in een context wordt geplaatst die een lach opwekt. En die context is álles. Zo is er bij veel van onze cartoons een misverstand dat tot hilariteit leidt. En al bestaan onze cartoons doorgaans uit slechts één plaatje, toch kun je als lezer heel goed reconstrueren wat er voorafging aan de afgebeelde situatie. **Neem de cartoon over de sectievergadering.** Dat de woorden *sectie* en *sexy* in klank overeenkomen is

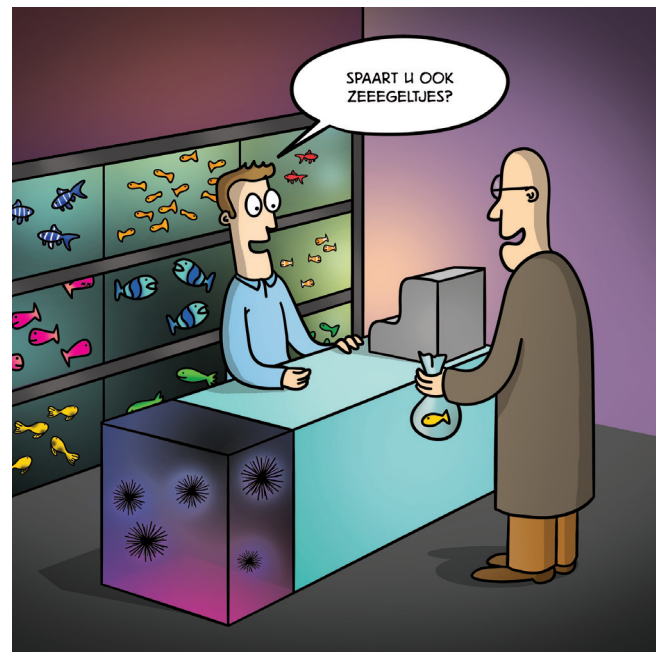
leuk, maar pas als Henk het verkeerd begrepen heeft, wordt het écht grappig.

Hoe werkt het maken van een woordgrap nou precies? Achter iedere woordgrap verschanst zich een spel met taal, dat erop gericht is om de lezer op het verkeerde been te zetten. Er zijn verschillende technieken te onderscheiden, maar voor alle woordgraptechnieken geldt: woorden krijgen een betekenis die je binnen de geschetste context niet verwacht.

Homoniemen

Homoniemen – twee woorden met een gelijke spelling en uitspraak maar een verschillende betekenis – zijn misschien wel de grootste bron van woordgrappen. **Neem het woord spoiler:** dat kan zowel een auto-onderdeel zijn als het verklappen van het einde van een film. Plaats de ene

betekenis in de context van de andere, en er ontstaat een onverwacht geestige situatie.

Veel van onze cartoons werken met dit mechanisme. Een loodgieter wordt gevraagd de leiding om te leggen, waarop hij zonder pardon de directeur neerknalt. Of er wordt aan de klusjesman gevraagd om een schilderijtje te bevestigen, waarna deze antwoordt: 'Ja, klopt, dat is inderdaad een schilderijtje.'

Soms hebben meerdere woorden in één zin een tweede betekenis, wat kan leiden tot een nog groter misverstand. Een leuk voorbeeld is **de opmerking van het konijn bij het enorm hoge hol van zijn soortgenoot**.

Ook homofonen – twee woorden met dezelfde uitspraak, maar een andere spelling (en betekenis) – zijn goed bruikbaar. Zo kan een voetballer die het niet helemaal begrepen heeft *teckels* uitdelen op het voetbalveld, kan een aannemer *wantjes* laten plaatsen of zien we *ampersand* in de Sahara. En als iemand *Claude schieten* verstaat in plaats van *klootschieten*, kan dat vervelende gevolgen voor Claude hebben. Nog zo'n vervelende situatie: een hotelkamer krijgen die uitkijkt op een grote muur met een C erop, als je gevraagd hebt om *uitzicht op zee*. Het verwisselen van de woorden leidt in alle gevallen tot compleet absurde situaties.

Zo nu en dan helpen we de taal een handje om een homoniem te creëren. Een *ree* en een *reet* zijn natuurlijk geen homoniem, maar wél als we ze als verkleinwoordje toepassen. Zo kunnen we de geestige situatie creëren waarin een boswachter allemaal reetjes in het bos ziet – blote achterwerken dus.

Bommelwoorden

'Bommelwoorden' – vernoemd naar de (of het) *bommelding* – zijn samengestelde woorden die je op twee manieren kunt lezen; in dit geval als *bom-melding* en als *bommel-ding*. Ze zijn niet dik gezaaid in onze taal, maar wie goed zoekt,

vindt ze op onverwachte plekken. *Kerstomaatjes* kunnen bijvoorbeeld oude dametjes in kerstkleding zijn, een *beslaglegging* een strakke broek vol koekbeslag. *Rotsmoes*: een potje gepureerde stenen.

Woorden of woordparen nét iets aanpassen

Ook is het mogelijk om een woord subtiel aan te passen. Een *kunsthysterisch museum*, *ree-integratie* (het opnemen van herten op de werkvloer), een *kleptomaat* (een tomaat die diefstallen pleegt) **of zeegeltjes**.

Er zijn ook uitdrukkingen of samenstellingen die grappig worden als je een woord iets aanpast, zonder dat het aan herkenbaarheid inboet. Criminelen die je intimideren bij de groothandel? De *makro-maffia*. Een workshop over mannelijke geslachtsorganen? Een *bijbalstudie*. Nog een leuke: een blaasinstrument dat uit de kast komt omdat het ontdekt heeft hobo te zijn.

Trouwens: extra leuk is het om iets aan te passen in woordparen die overbekend zijn, zoals de naam van beroemde duo's. *Hasjie en Adriaan*, *Suske en Whisky*, *Peppie en Streptokokkie*, *Picknick en Simon*. Of pas de naam van een bekende figuur iets aan. Dat harige wezen van Star Wars →

Wie is Evert Kwok?

Evert Kwok is het gezamenlijk pseudoniem van Eelke de Blouw en Tjarko Evenboer. Het duo is sinds 2003 actief als cartoonist en heeft inmiddels twintig boeken en zes scheurkalenders op zijn naam; de cartoons in dit artikel zijn ook daarin terug te vinden. Evert Kwok is met meer dan 300.000 volgers tevens een van de populairste Nederlandse cartoons op sociale media.

klaar om te sjoelen? *Sjoelbakka*. Die grote blauwe vogel van *Sesamstraat* aan de witte wijn? *Pino Grigio*.

Malapropismen en versprekingen

Zelfs versprekingen, verhaspelingen (malapropismen) of veelgebruikte fouten kunnen de basis vormen voor een woordgrap. Hoe ziet een *doodgeverfde winnaar* eruit? Of *langharig schuw werktuig*? En hoewel de correcte term *fikkie stoken* luidt, zeggen veel mensen *fikkie steken*: iets wat heel naar kan aflopen voor Fikkie.

Niet-bestaande samenstellingen

Woorden met elkaar combineren tot nieuwe woorden – ook dat kan tot een goede woordgrap leiden. Dit werkt echter alleen als de woorden als dominosteentjes aan elkaar gelegd kunnen worden. Een *plofkijkkraak*, *Wolter Kroescontrol*, een *vulgairfryer*. Of een verlichte meester die alles over Wim Kan weet: de *Wim Kangoeroe*. Of *santaclaus-trofobie*: de angst met de kerstman in een kleine ruimte te zijn. Het zijn allemaal neologismen die wij met liefde aan onze taal zouden toevoegen.

En soms hoeven we niets nieuws aaneen te rijgen, en is het afdoende om een bestaande samenstelling te herinterpreteren. *Persweeën*? Het deel van de bevalling waar fotografen en journalisten bij aanwezig mogen zijn. Een *stacaravan*? Dat is een caravan waar je – superoncomfortabel – alleen maar in kunt staan. En een *vaatchirurg*? Dat is die arts die de afwas doet tijdens de operaties. En met ditzelfde mechanisme lieten wij de politie een man met kilt en doedelzak en een bordje met *Pas op!* in zijn handen op relschoppers afsturen – “Nu maar hopen dat een waarschuwingsschot voldoende is om hen af te schrikken.”

Het werkt overigens ook altijd goed om de logica van bepaalde woorden om te draaien. De *vrijwillige brandweer*

kennen we allemaal, maar hoe zou de *onvrijwillige brandweer* eruit zien? Of de *ongeorganiseerde misdaad*? Of een *asociale huurwoning*?

Creatief puzzelen

Soms kneden en klooiën we voor onze cartoons met woorden, waarbij we lukraak al deze technieken combineren. Iemand ziet de broer van zijn opa in een auto rijden en roept ‘Hé, oudoom Aad!’, waarop de oudoom in kwestie antwoordt: ‘Nee, dit is een schakelbak.’ Of we laten iemand in Leons dierenwinkel ‘Ik zoek een kameleon’ zeggen, waarna Leon met een kameel aan komt zetten. *Tegen elven* in het bos lopen wordt een botsing met elfjes, en een *tweedehands klok* wordt een *tweede Hans Klok*. Nog zo’n puzzelwoordgrap: **Bassie en Adriaan die kippen voeren** – dat moet wel tot misverstanden leiden.

Een laatste techniek die wij zelf erg leuk vinden: de metagrapp, waarbij je **de draak steekt met het medium ‘vergezochte woordgrap’ zelf**. Er is tenslotte niets leuker dan zelfspot.

Doordenkers

Voor de teksten bij de woordgrappen geldt: less is more. Want hoe korter de tekst, hoe droger de grap wordt. En geef vooral niet te gemakkelijk de grap weg. Onze ervaring is dat mensen het juist leuk vinden als ze even moeten nadenken, de punten zelf moeten verbinden. We maakten ooit een grap van een man met een grote rol wit-rood lint in een bouwmarkt die woedend was dat hij er achthonderd euro voor moest betalen – zonder verdere tekst erbij. Je moet dan echt even doordenken om erachter te komen wat de grap is. Want hoe noem je zulk lint ook alweer? ■